

سوره فرقان آيت ٦٣ کان ۷۷ جو خلاصو

هڪڙو عرين جو جا هليت وارو سماج هو، جيڪو هر قسم جي بري عقيدي ۽ بد عملی هر بمتلا هو ۽ بيو اهو سماج هو جيڪو اسلام جي پغمبر ﷺ پنهنجي پاکيزه تعليم ۽ تربیت جي ذريعي قائم ڪيو هو، جيڪو هر طرح جي خوبين سان مالامال هو. هن آيتن هر نبي پاک ﷺ جي قائم ڪيل سماج جون ڪجهه اهم خوبيون بيان ڪيون ويون آهن، جيئن هڪ ته پنهنجي سماجن جي پيٽ آسان ٿي سگهي ۽ بيو ته نبي پاک ﷺ جي قائم ڪيل سماج (جيڪو اللہ وٰت محبوب ۽ مقبول سماج هو تنهن) جي پيري ڪرڻ آسان ٿي سگهي. هن آيتن هر اللہ تعاليٰ جي مقبول پانهن جون خوبيون ڪجهه هن طرح بيان ڪيون ويون آهن:

. ١. اللہ تعاليٰ جا مقبول پانها اهي آهن جيڪي زمين تي نرم رفتار سان هلندا آهن.

. ٢. جڏهن انهن سان جا هل ڳالهائيندا آهن ته اهي انهن کي سلام چئي هليا ويندا آهن.

. ٣. جيڪي پنهنجي پالٿار جي سامهون سجدي ۽ قيام هر راتيون گذاريندا آهن.

. ٤. جيڪي دعائون گهرندا آهن ته اي اسان جا رب! اسان کي جهنم جي عذاب کان بچاء

. ٥. جيڪي خرج ڪندا آهن ته نه فضول خرچي ڪندا آهن نه ڪنجوسی کان ڪم وئندما آهن، انهن جو خرج پنهنجي حدن جي وج هر درميانو هوندو آهي

. ٦. جيڪي اللہ کان سوء ڪنهن پئي معبدو کي نه سڏيندا آهن.

. ٧. اللہ سائين جي طفان قابل احترام قرار ڏنل ڪنهن به جان کي ناحق قتل نه ڪندا آهن.

. ٨. زنا نه ڪندا آهن.

. ٩. جيڪي رکور جا شاهد نه ٿيندا آهن.

. ١٠. جڏهن انهن جو گذر ڪنهن فضول شي ڪان ٿيندو آهي ته اهي شريف ماڻهن وانگر اتان گذری ويندا آهن

. ١١. جڏهن انهن کي پنهنجي پالٿار جي آيتن ذريعي نصيحت کئي ويندي آهي ته اهي اندما ۽ ٻوڙا ٿي ڪري انهن تي نه ڪندا آهن (بلڪ سوچي سمعجهي انهن کي قبول ڪندا اهن ۽ انهن تي عمل ڪندا آهن)

. ١٢. جيڪي دعائون گهرندا رهند آهن ته اي اسان جا پالٿار! اسان کي اسان جي زالن ۽ اسان جي اولاد مان اکين جو نار عطا ڪر. ۽ اسان کي پرهيز گارن

جو اکو ان بناء.

۱۳۔ انهن کی سندن ثابت قدسی جی بدلي ہر بلند جاء ڈني ويندي ۽ سلام ۽
کیکارسان سندن آجيان کئی ویندی.

ترجمو ۽ تشریح:

وعباد الرحمن الذين يمشون على الارض هونا واذا
خاطبهم الجاهلون قالوا اسلاما (٦٣)

«رحمن جا اصل پانها ته اهي آهن جیکی زمین تي نرم رفتار سان هلندا
آهن، ۽ جدھن انهن سان جاھل گالھائيندا آهن ته اهي انهن کی سلام چوندا آهن (۽
ھلیا ویندا آهن)»

تشریح: هن آیت ہر خدا جی پانھن جی اها صفت بدائی وئی آھی ته هو پنهنجی چال
چلت مان ئی خدا وارا لگندا آهن، دراصل انسان جی چال چلت ان جی سیرت ۽
کردار جی اولین ترجمان هوندی آی، هڪ ظالم جابر، مکار، بدمعاش ۽ غنبدی جی
چال چلت جو انداز پنهنجو هوندو آھی ته خدا وارن جی چال چلت جو انداز پنهنجو
هوندو آھی، خدا وارا شرافت، وقار، تواضع سان هلندا آهن، انهن جی چال ہر کنهن
قسم جو فخر، تکبر ۽ غرور نه هوندو آھی ۽ نه اھڑی طرح سست، کاھل ۽ بیماران
واری چال هلندا آهن. بلکہ هو هڪ درمیانی چال هلندا آهن. ۽ اللہ وارن سان
جیکڏهن کجھه ماڻهو جاھلاتو رویو رکندا آهن ته هو به انهن سان جاھلاتو رویو نه
رکندا آهن، بلکہ سلامتی واری راھ اختیار کری اتان گذري ویندا آهن.

والذين يسيرون لربهم سجدا وقياما (٦٤)

«جیکی پنهنجی پالٿا ر جی سامھون سجدی ۽ قیام ہر راتيون
گذاریندا آهن»

تشریح: هن آیت جو مطلب اهو آھی ته خدا وارا تیزن، سینیمائن، شراب خانن ۽
حسن جی بازارن ہر راتيون نه گذاریندا آهن ہر اھی پنهنجی مهربان رب جی درپار ہر یا
قیام ہر یا سجدی ہر راتيون گذاریندا آهن.

والذين يقولون ربنا اصرف عنا عذاب جهنم، ان عذابها
كان غراما (٦٥) انها سائب مستقر او مقاما

«۽ جیکی دعائون گھرندا آهن ته ای اسان جا رب! اسان کی
جهنم جي عذاب کان بچاء، بیشک ان جو عذاب پوري تباھي
آھي، اها برو نکاٹو ۽ بري جاء آھي.»

تشریح: مطلب ته خدا وارا، جیکی پنهنجيون راتيون سجدی ۽ قیام ہر گذاریندا
آهن ان تي فخر ۽ غرور نه گنداندا آهن یا اھون نه سمجھندا آهن ته بس هائي اسان جنت
جا مالک تي ویاسین، پر هو خدا کان بچندان رهنداندا آهن ته متان کئی اسان جي عبادت

تبول نئي نه پوي، ان کري اهي رب کان چونکاري جي دعا گھرندا رهندا آهن ته رب
اسان کي دونخ جي عذاب کان بجاء، ان جو عذاب وڌي تباھي ۽ بربادي آهي ۽
دونخ ڏايدو برو ڦڪاٿو ۽ ڏاڍي بري رهن جي جاء آهي.

والذين اذا انفقوا لم يسرفو ا ولم يقتروا و كان بين ذلك

(٦٧)

«جيڪي خرج ڪندا آهن ته نه فضول خرجي ڪندا آهن ۽ نه
ڪنجوسي کان ڪم وٺندا آهن، انهن جو خرج پنهي حدن جي وج
۾ وچترو هوندو آهي»

تشريع: مطلب ته الله وارا پنهنجي خرج ۾ وچترائي اختيار ڪندا آهن. يعني ته ته
اهي ناجائز ڪمن ۾ خرج ڪندا آهن ۽ نه پنهنجي اهل ۽ عيال تي بي جا خرج ڪندا
آهن ۽ نه ڪنجوسي کان ڪم وٺندا آهن. اسلام ته خيرات في سبيل الله ۾ به وچترائي
جو حڪم ڏنو آهي، ان کري جو ڪئي ائين نه ٿئي جو ڪنجوسي جي کري ماڻهن
جي ملامت سهڻي پوي ۽ سڀ ڪجهه لئائي ڇڏڻ جي کري پين جي سامهون هت
قهيلاثان پون. (سوره بنی اسرائيل ٢٩)

والذين لا يدعون مع الله لها اخر ولا يقتلون النفس التي حرم

(٦٨)

«جيڪي الله کان سوء کنهن پئي معبد کي نه سڏيندا آهن ۽
الله سائين جي طفان قابل احترام قوار ڏلن کنهن به جان کي
ناحق قتل نه ڪندا آهن ۽ نه زنا ڪندا آهن، ۽ جيڪو اهو عمل
ڪندو پنهنجي گناه جي سزا ڏسندو»

يضعف له العذاب يوم القيمة ويخلد فيه مهانا

(٦٩)

«۽ قيامت جي ڏينهن کيس پيئي سزا ڏني ويندي ۽ ان ۾ هميشه
ذليل ٿي رهندو»

تشريع: مطلب ته خدا جي، پنهن جي خوبی اها آهي ته اهي توحيد پرست هوندا
آهن، ڪڏهن به پنهنجي دامن کي شرك جي پليٽي سان ناپاڪ نه ڪندا آهن، شرك
هڪ ته سراسر الله جي ناشكري اهي پيو ته ڪوڙ اهي، ان سان گڏو گڏ انساني عزت
۽ وقار جي به خلاف اهي، جو هڪ محترم انسان پاڻ ڄهڙن يا پاڻ کان به گهٽ مخلوق
جي سامهون پنهنجو پاڻ کي جهڪائي، ان کري الله پاچهاري جا خاص پانها پنهنجو
پاڻ کي اهڙي بري عمل کان بچائيندا آهن. اهڙي طرح هونا حق خونريزي کان به پاڻ
کي بچائيندا آهن، چو ته الله جي نظر ۾ کنهن هڪ انسان کي نا حق قتل ڪرڻ، پوري
انسانيت کي قتل ڪرڻ جي برابر آهي ۽ کنهن هڪ انسان جي جان بچائڻ، پوري

انسانیت جی جان پچائڻ جی برابر آهي. ان ڪري هونا حق قتل جهڙي بري عمل کان به پنهنجو پاڻ کي پچائندما آهن. ۽ زنا جهڙي سماجي ۽ اخلاقي برائي کان به پاڻ کي محفوظ رکندا آهن. چو ته زنا هڪ اهڙو ڪدو عمل اهي، جنهن ڪري زال ۽ مرس جي پاڻ ۾ محبت ختم ٿي ويندي آهي، انهن جا لاڳاپا خراب ٿي ويندا آهن، فطري طور تي ڪوبه مرد يا ڪا به عورت پنهنجي شريڪ حيات ۾ ناجائز ڀائڻجا رو قبول نه ڪندو آهي، ان ڪري اهڙي عمل جي ڪري انهن جي خاندانی زندگي دانواندبو ٿي ويندي آهي، انهن جي اولاد تي اخلاقي طرح سان انتهائي ناڪاري اثر پوندو آهي، جنهن ڪري سچو سماج متاثر ٿيندو آهي. ان سان گدوگڏ خدائی حدود جي پھڪري به آهي، ان ڪري اللہ پاچهاري جا خاص پانها پنهنجو پاڻ کي اهڙي بري عمل کان به پچائندما آهن. پر جيڪو اهڙا عمل ڪندوقيامت ۾ ان جي سزا لهندو.

الامن تاب و عمل عملا صالحًا أو لثك يبدل الله سعياتهم

حسنات و كان الله غفورا رحيمما (٧٠)

«البته جيڪو انهن گناهن کان توبه ڪري چڪو هوندو ۽ ايمان آئي چڪا ڪم ڪيا هوندائين ته اهڙن ماڻهن جي برائين کي اللہ نيكين سان بدلائي ڇڏيندو، اهو تمام وڏو معاف ڪرڻ ۽ رحم ڪرڻ وارو آهي».

ومن تاب و عمل صالحًا فانه يتوب إلى الله متتابا (٧١)

«۽ جيڪو ماڻهو توبه ڪري نيك عملن جي راه اختيار ڪري ٿو اهو اللہ جي طرف موئي اچي ٿو جيئن ان ڏانهن موئن جو حق آهي».

تشريح: نبي پاڪ^{علیه السلام} جيڪا تعليم آندي ان ۾ مايوسي نالي ڪاشي نه آهي، وڌي مان وڌي مجرم کي به معافي جي اميد ڏياري وئي آهي، دراصل ڏوهراري کي ڏوهن کان صرف معافي جي اميد ٿي روکي سگهي ٿي، ورنه هو ابليس بنجي ويندو. اهڙي طرح معاشی، معاشرتي، ۽ نفسياتي مونجهارن ۾ قاتل ماڻهو به حالتن جي تبديلی جي اميد ٿي ٿي زنده رهي سگهي ٿو ورنه هو زندگي کان بizar ٿي ويندو. خدا جي دين جي خاصيت اها آهي ته ان پنهنجي پيروڪارن کي اميد ڏياري آهي ۽ مايوسي کان روکيو آهي. جيئن قرآن مجید ۾ ارشاد آهي «اي منهنجا گنهگار پانهو! اللہ جي رحمت کان مايوس نه ٿيو بيشڪ الله سڀ گناه معاف ڪري ڇڏيندو، هو معاف ڪندڙ ۽ رحم ڪندڙ آهي». (الزمر آيه ٥٣)

والذين لا يشهدون الزور وإذا مروا باللغو مروا كبراما (٧٢)

«۽ (رحمن جا ٻانهان اهي آهن) جيڪي ڪوڙ جا شاهد نه ٿيندا

آهن. ۽ جڏهن انهن جو گذر ڪنهن فضول شی کان ٿیندو آهي ته
اهي شريف ماڻهن وانگر ا atan گذری ويندا آهن».

تشریح: مطلب ته اللہ وارا نه کوڙ ڳالهائیدا آهن ۽ نه کوڙي شاهدي ڏيندا آهن ۽
نه اهڙي کوڙ واري عمل ۾ شامل ٿيندا آهن. جيڪڏهن ڪنهن مجلس ۾ ييهودگي واري
ڳالهه هلي رهي هوندي آهي ته هو شرافت سان ا atan گذریا هليا ويندا آهن ، اوڏانهن نظر
کئي به نه نهاريندا آهي.

والذين اذا ذكرروا بآيات ربهم لم يخروا عليهها صما و عميانا (٧٣)

« ۽ جڏهن انهن کي پنهنجي پالٿهار جي آيتن ذريعي نصيحت
کئي ويندي آهي ته اهي انداء ٻوڙا ٿي ڪري انهن تي نه ڪرندما
آهن. »

تشریح: مطلب ته خدائی آيتون انهن کي ٻڌائيون آهن ته اهي انهن کي ٻڌندما آهن
۽ غور و فکر جي نظر سان انهن کي ڏسندا آهن ۽ انهن تي عمل ڪندا آهن.
والذين يقولون ربنا هب لنا من ازواجا حنا و ذرياتنا فرة اعين

واجعلنا للمتقين اماما (٧٤)

« جيڪي دعائون گهرندما رهندما آهن ته اي اسان جا پالٿهار! اسان
کي اسان جي زالن ۽ اسان جي اولاد مان آکين جو ٺار عطا ڪر. ۽
اسان کي پرهيز گارن جو اڳوڻ بناء. »

اوْلَئِكَ يَحْزُونُ الْغَرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَ يُلْقَوْنَ فِيهَا تَحْيَةً وَ سَلَامًا (٧٥) خَلِدِينَ فِيهَا حَسْنَتٍ مُسْتَقْرًا وَ مَقَامًا

« انهن کي سندن ثابت قدسي جي بدلي ۾ بلند جاء ڏني ويندي. ۽
سلام ۽ کيڪار سان سندن اجيان کئي ويندي. اهي اتي هميشه
لاء رهندما. چا ته اها آرام ڪرڻ جو هند ۽ رهن جي جاء آهي »

تشریح: مطلب ته اللہ وارا رڳو پنهنجو پاڻ کي سدارڻ جي فکر ۾ نه هوندا آهن ٻر
پنهنجي اهل ۽ عيال جي به بهتری چاهيندا آهن ، ۽ اولاد کي آکين جو نار بثائڻ جو
مقصد اهو آهي ته هو اهڙا ڪم ڪن جن سان اسان کي راحت ملي ۽ اهڙا ڪم نه
ڪن جن جي ڪري اسان کي دنيا يا آخرت ۾ تکليف ٻهڙي. اهو ڪهڙو انسان چئيو
جي ڪو پاڻ ته عيش ۽ عشرت واري زندگي گذاري پرسندس زال ۽ اولاد اذيت ۾ مبتلا
رهن. حقیقت ۾ انسان کي راحت ۽ سکون ملنڊوئي تڏهن آهي جڏهن هو پنهنجي
bori خاندان سان گڏ ٻر سکون ۽ پر لطف زندگي گذاري، پوءِ چاهي دنيا جي زندگي
هنجي يا آخرت جي ، هڪ دردمند دل رکنڊ انسان کي ايستائين ڪڏهن به سکون نه

ایندو آهي جیستائين ان جي خاندان جي کنهن هک به فرد کي کا تکلیف هوندي آهي، بلکه ان جي تکلیف ياد ايندي ئي سندس سڀ راحتون زهر پنجي وينديون آهن. ☆ آء کيئن سيج سمهان منهنجا ماروئزا پدری پت سمهن. ☆

قل ما پعبؤابكم ربی لولا دعائكم، فقد کذبتم فسوف

پکون لزاما (٧٧)

«اي پيغمبر ﷺ! تون انهن (کافرن) کي چئو ته منهنجورب توهان جي کا به پرواه نه کندو جيکڏهن توهان ان جي عبادت نه کندو. پر جيئن ته توهان ان (جي آيتن) جوانکار کري چڪا آهيو، ان کري اڳتي هلي توهان تي ان جو عذاب لازم ٿيندو.»

تشريح: مطلب ته توهان خدا جا بندائي به خدا جي بندگي نه کيو، ان جي هدایتن تي عمل نه کيو، ۽ پنهنجي خطائين جي معافي ۽ حاجتن لاء ان کان دعائون نه گھرو ته پوءِ توهان ۾ ۽ پئن ۾ چا فرق؟ تنهن کري اهڙن پانهن جي خدا کي کا به پرواه نه آهي. خدا جا کم کونه رکباپر توهان جون دعائون هن کي توهان ڏانهن متوجهه کنديون، پرجيکڏهن توهان ان کان دعائون نه گھرندو ته گند ۽ کچري وانگر اچلا يا ويندو.

الله تعالیٰ هن ذرتی تي اهڙو سماج چاهي ٿو جنهن ۾ سٺيون صفتون لذيون وڃن، جن ماڻهن ۾ اهڙيون صفتون هجن ٿيون. الله انهن کي پنهنجا خاص پانها چئي ٿو ۽ انهن لاء پنهنجن نوازن جا دروازا کولي ٿو.